

ДОСЛІДЖЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ РОСЛИННИХ КАЛЬЦЕФІТНИХ УГРУПОВАНЬ НА ВІДВАЛАХ РАЙГОРОДСЬКОГО КРЕЙДЯНОГО ШАР'ЕРУ СЛОВ'ЯНСЬКОГО РАЙОНУ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Пікалова Е., Бак В. Ф.

Природний комплекс Донецької області унікальний та неповторний, він представлений, як степовими угрупованнями на різноманітних ґрунтах, так і байрачними та заплавними лісами, реліктовими борами правого берега р. Сіверський Донець. Антропогенне навантаження на природні комплекси Донецької області найбільше в Україні. Загальна площа земель області, яка використовується людиною становить від 85 до 98%. Донецька область з 2014 р. перебуває в зоні військових дій і її природні комплекси нищуються війною, а з 2022 р. після початку повномасштабної війни росії проти України, нищівний вплив війни на природні комплекси став катастрофічним, так як вторгнення ворога відбувається з північно-східної частини області, де розташована більшість лісів та приуслових природних угруповань регіону [1]. Ворог нищить не тільки міста та села, інфраструктуру України, він знищує можливість швидкого відновлення природи нашого краю та залишає по собі пустку та смерть.

В таких непридатних для життя та відновлення природи умовах ми продовжуємо дослідження природних комплексів Донецького регіону з метою відслідковування процесів демутації природних рослинних угруповань. Район наших досліджень, Райгородський кар'єр, знаходиться на відстані 3–4 км на північ від с. м. т. Райгородок Слов'янського району, яке завдяки героїчній обороні ЗСУ залишається неокупованим, тому маємо надію, що дослідження 2021 року, які було проведено в цьому регіоні, стануть підґрунтям для подальших досліджень демутації природних кальцефітних угруповань регіону після перемоги України.

Мета роботи – дослідити первинні рослинні угруповання, які з'являються на відвалах Райгородського крейдяного кар'єру, та з'ясувати ступінь відновлення крейдяних рослинних угруповань. *Гіпотеза дослідження* – довести, що після припинення розробки кар'єру у 80-х р.х XX ст. на схилах крейдяних відвалів відбуваються процеси демутації природних угруповань за рахунок ендемічних крейдяних видів рослин з тих кальцефітних угруповань, які залишились неушкодженими. *Об'єкт дослідження* – флора відвалів

Райгородського кар'єру. *Предмет дослідження* – види рослин, які відновлюються на пагорбах відвалів Райгородського кар'єру.

В кар'єрі площею 163 га видобували крейду з кінця XIX до 80-х років XX століття, на Крейдяних пагорбах, де було закладено кар'єр, існували кальцефітні рослинні угруповання з аутохтонним ядром флори [2]. Влітку 2021 р. під час експедиції шкільного клубу «Еколог» була обрана ділянка для досліджень, крейдяний терикон, довжиною 600-620 м, а заввишки 50-55 м., зібрані окремі рослини для гербарію та сфотографовані. Виявлено п'ять видів рослин, які відносяться до степової ценогрупи кальцефітів: *дворядник крейдяний*; *гісоп крейдяний*; *чабрець крейдяний*, *шоломниця крейдяна*; *ранник крейдяний* та один вид дерев – *сосна крейдяна* [3]. Оцінено чисельність популяцій видів, які визначено, та з'ясовано, що найбільшу чисельність має гісоп крейдяний, напівкущики якого утворюють суцільні зарості. Поодинокі рослини зустрічаються в популяціях шоломниці крейдяної, дворяднику крейдяного та сосни крейдяної. Вперше було доведено, що на крейдяних відвалах Райгородського кар'єру відбувається вторинна сукцесія або демутація, яка відповідає I ступеню заростання крейдяних пагорбів.

Природні ландшафти Донбасу потерпають від антропогенного впливу, тому важливим є моніторинг процесів відновлення природних угруповань після його послаблення. З 2022 р. район досліджень знаходиться в зоні бойових дій і не доступний для обстежень, тому опрацювання та збереження інформації про видове різноманіття аутохтонних крейдяних угруповань необхідне для подальших флористичних досліджень після перемоги України.

Список використаних джерел

1. Як війна впливає на природу України. <https://pzf.land.kiev.ua/pzf-obl-5.html> (дата звернення 24.12.2024).
2. Морозюк С. С. Ендемічні рослини і коротка історія розвитку флори крейдяних відслонень басейну р. Сіверський Донець. Укр. ботан. журн. 1971. Т. 28 (№ 3). С. 327 – 331.
3. Офіційні переліки регіонально рідкісних рослин адміністративних територій України (довідкове видання) / Укладачі: докт. біол. наук, проф. Т.Л. Андрієнко, канд. біол. наук М.М. Перегрим. К.: Альтерпрес, 2012. 148 с.